

Til
Familiestyrelsen

Dokumenttype
Midtvejsevaluering

Dato
September 2009

EVALUERINGEN AF PAS-RÅDGIVNING FORELØBIGE RESULTATER

EVALUERINGEN AF PAS-RÅDGIVNING FORELØBIGE RESULTATER

INDHOLD

Indledning	3
1.1 Projektets formål	3
Foreløbige erfaringer	4
1.2 Hvem bruger tilbuddet?	4
1.3 Hvorfor bruges tilbuddet?	5
1.4 Hvilke resultater har rådgivningen medført?	5
1.5 Hvordan virker rådgivningen?	6

INDLEDNING

I 2006 blev der ved satspuljeforhandlingerne bevilget midler til et forsøgsprojekt (Post Adoption Services (PAS) rådgivning), hvor adoptivfamilier fik mulighed for at modtage psykologfaglig rådgivning inden for de første tre år efter hjemtagelsen.

Baggrunden for projektet er en række problemer, der kan opstå hos adoptanter og adopterede efter hjemtagelsen – og i nogle tilfælde resten af livet for de adopterede. PAS-rådgivningen arbejder med en antagelse om, at en tidlig psykologfaglig indsats kan være medvirkende til at mindske disse problemer, og derved sikre en positiv sund udvikling hos børn og deres forældre. Projektet er designet således, at rådgivningen er gratis og omfatter op til 5 samtaler med en PAS-familiekonsulent.

Familiestyrelsen er ansvarlig for den overordnede strukturering af projektet, men selve rådgivningen er forankret i de fem statsforvaltninger, som har ansat de konsulenter, der forestår rådgivningen. Der er på landsplan ansat i alt 16 familiekonsulenter. Nogle familiekonsulenter er ansat i flere statsforvaltninger. PAS-projektet er et 4-årigt forsøgsprojekt, som løber i perioden 2007-2010.

For at tilvejebringe et billede af projektets virkning og effekt, har Familiestyrelsen igangsat en evaluering af PAS-rådgivningen, som gennemføres af Rambøll Management Consulting.

Evalueringen gennemføres i perioden primo 2009 til primo 2011, og denne midtvejsrapport bygger på en dataindsamling er foretaget i perioden marts 2009 til maj 2009. Midtvejsrapporten giver en *indikation* af effekten, da der er tale om et tillempet effektmålingsdesign. En reel effektmåling foreligger først i slutrapporten, hvor der gennemføres en egentlig før- og eftermåling.

Midtvejsevalueringen er baseret på de forløb, der er gennemført og afsluttet i perioden august 2007 – marts 2009. Der er foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre fra alle afsluttede forløb, og i undersøgelsen indgår besvarelser fra 154 rådgivningsforløb¹, hvilket svarer til omkring halvdelen af alle afsluttede forløb i perioden. Der er endvidere afholdt kvalitative interviews med fem adoptivfamilier, svarende til 9 forældre, og fem familierådgivere.

1.1 Projektets formål

Hjemtagelsen af et barn er oftest en glædelig begivenhed for nybagte adoptivforældre, og i mange tilfælde foregår adoptionen uden større problemer. Mødet mellem forældre og adoptivbarn kan dog også være kompliceret, og det er derfor langt fra ualmindeligt, at den første periode også er en tid med vanskeligheder og elementer af usikkerhed. For nogle forældre bliver mødet med barnet en overvældende oplevelse, der aktiverer gamle følelser af svigt og utilstrækkelighed, og forældrene kan opleve, at denne første tid er præget af tvivl om egne evner som forældre samt problemer i forhold til det hjemtagne barn, omverdenen og familien i sin helhed. For adoptivbarnet er hjemtagelsen en enorm omvæltning, og barnet skal vænne sig til nye forældre med et andet sprog og måske andre reaktionsmønstre og adfærd, end han eller hun har været vant til.²

I forlængelse heraf henvender PAS-rådgivningen sig til de adoptivfamilier, som inden for tre år har hjemtaget et barn. Den overordnede målsætning med PAS-rådgivningen er at ruste adoptivfamilierne til at håndtere de problematikker, der kan opstå på kortere og længere sigt, når et barn adopteres ind i en ny familie. PAS-projektet er det første statslige tilbud til adoptivforældre i Danmark om gratis psykologfaglig rådgivning efter hjemtagelse, og er derfor unik i sit fokus og sin ydelse.

¹ For nogle rådgivningsforløb har begge forældre afgivet svar, så undersøgelsen omfatter i alt 188 besvarelser.

² Indholdet i dette afsnit er udarbejdet på baggrund af forandringsteoriworkshoppen med deltagelse af Familiestyrelsen og PAS-rådgivere. Familiestyrelsen har efterfølgende godkendt referatet.

Adoptivbørn, der kommer til Danmark, har forskellige aldre og vidt forskellige historier bag sig, og har derfor ofte også forskellige behov. Dog er der en række karakteristika, der går igen hos adoptivbørnene. Mange har et forladthedstraume, adfærdsforstyrrelser, uro, stressfølsomhed og forhøjet risiko for ensomhedsfølelse. Børnene kan endvidere have svært ved at føle egne behov og give udtryk for dem i forhold til fx nærhed, sorg og smerte. Dertil kommer besvær med at indgå i sociale relationer og mestre et helt nyt sprog.

PAS-rådgivningen har til formål at hjælpe forældre til at håndtere de udfordringer og problemstillinger, som de står over for i den første tid sammen med deres adoptivbarn. Formålet er at hjælpe de forældre, der har behov for støtte, således at man undgår langsigtede negative følgevirkninger qua barnets baggrund, adoption og forældrenes egne tilknytningshistorier. Forskning og undersøgelser viser, at adopterede som gruppe har en øget risiko for psykiske lidelser og selvmord i voksenlivet.³ Undersøgelser viser også, at det kan kræve særlige kompetencer hos – og støtte til – forældrene at sikre, at adoptivbørn får en god og tryk opvækst.⁴

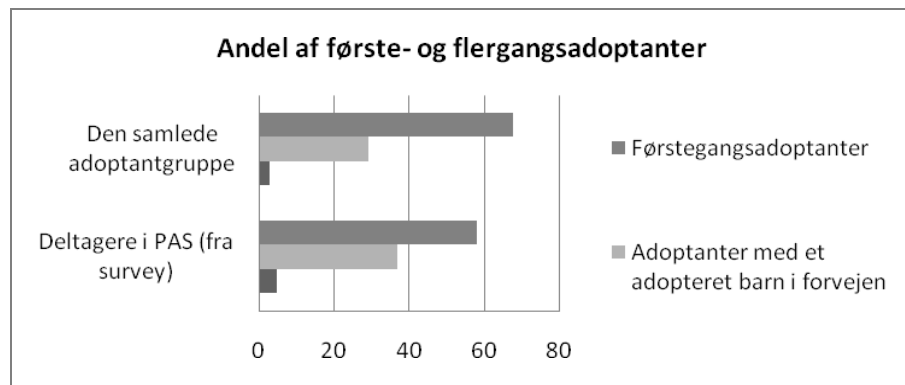
FORELØBIGE ERFARINGER

1.2 Hvem bruger tilbuddet?

I perioden fra august 2007 til maj 2009 blev der gennemført i alt 345 PAS-rådgivningsforløb. Det anslås, at omkring 3.300 børn adopteres i perioden fra 2004-2010, hvilket giver deres adoptivforældre mulighed for at deltage i rådgivning i dette projekts regi. Det betyder, at omkring 10 % af den potentielle målgruppe har gennemført et PAS-forløb på nuværende tidspunkt. Sammenholdes dette tal med igangværende forløb, benytter omkring 25 % af de familier, der har mulighed for at benytte sig af tilbuddet, sig af rådgivningen.

Modtagere af rådgivningen består af både enlige adoptanter og adoptanter i par, og adoptanterne kan have et og flere adoptivbørn. Eneadoptanter er svagt overrepræsenterede i rådgivningen i forhold til, hvor mange enlige adoptanter, der generelt er i Danmark. I nedenstående tabel ses en fordeling af brugerne i forhold til, om de er førstegangsadoptanter eller har adopteret før:

Tabel 1: Oversigt over andelen af adoptanter med et eller flere adoptivbørn for hhv. den samlede adoptantgruppe og brugere af PAS-rådgivning

Kilde: Hhv. opgørelse fra Familiestyrelsen og Rambøll survey blandt afsluttede PAS-forløb.

Tabellen illustrerer, at også mange anden- og tredjegangsadoptanter vælger at søge rådgivning.

Samlet set tyder tallene på, at dem, der søger rådgivning, minder meget om den samlede gruppe, der adopterer, hvilket peger på, at rådgivningen rammer bredt og bliver oplevet som relevant for alle typer af adoptanter.

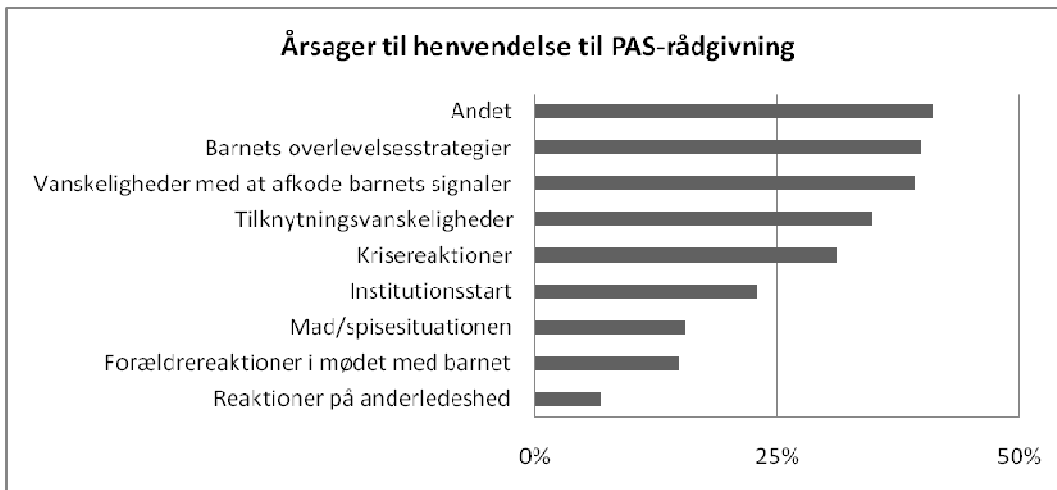
³ Suicide, psychiatric illness, and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: a cohort study. Anders Hjern, Frank Lindblad, Bo Vinnerljung, *THE LANCET*, Vol 360, August 10, 2002.

⁴ Høegh, Susanne (2006): Erfaringer med psykologisk rådgivning og behandling til adoptivfamilier. Post Adoptive Services (PAS). I: *Psykologisk Pædagogisk Rådgivning*, 43. årgang nr. 1, februar 2006, s. 94.

1.3 Hvorfor bruges tilbuddet?

I nedenstående tabel ses årsagerne til, hvorfor adoptanterne har henvendt sig.

Tabel 2: Årsager til henvendelse til PAS-rådgivning

Kilde: Rambøll survey blandt afsluttede PAS-forløb (N = 174).

*Det har været muligt at angive mere end en grund til at søge rådgivning, hvorfor det samlede procenttal er over 100

Forældrene angiver mange forskellige årsager til at søge rådgivning, men de hyppigst angivne årsager er hjælp til at forstå barnets overlevelsesstrategier, vanskeligheder ved at afkode barnets signaler og tilknytningsvanskeligheder. Surveyen viser endvidere, at det område, hvor forældrene føler sig mest usikre, er forælderrollen, og at de desuden har en tendens til ofte at blive kedede af det og føle sig magtesløse, idet det, de har lært i deres egen familie, ikke umiddelbart slår til.

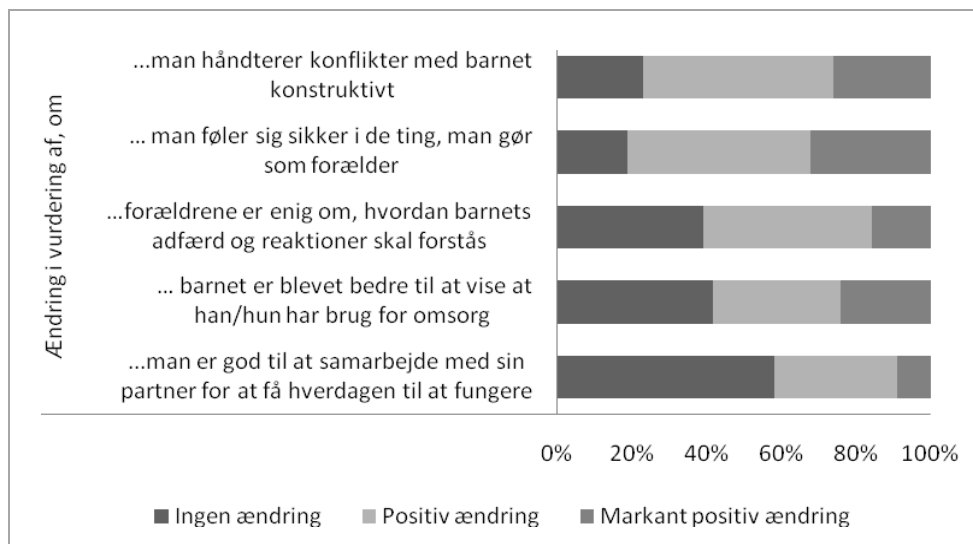
1.4 Hvilke resultater har rådgivningen medført?

Det foreløbige datamateriale indikerer, at der er meget positive resultater og virkninger af PAS-rådgivningen. Således viser datamaterialet:

- at 77 % af forældrene oplever, at de er blevet bedre til at håndtere konflikter med barnet
- at 81 % af forældrene oplever, at de er blevet mere sikre på de ting, de gør som forældre
- at 60 % af forældrene oplever, at de er blevet bedre til at forstå barnets adfærd og reaktioner
- at 58 % af forældrene oplever, at deres barn er blevet bedre til at vise behov for omsorg
- at 41 % af forældrene er blevet bedre til at samarbejde om barnet.

De foreløbige resultater illustreres af nedenstående tabel.

Tabel 3: Oversigt over forældrenes vurderinger af, som følge af PAS-rådgivningen, at have oplevet ændringer på forskellige punkter

Kilde: Rambøll survey blandt afsluttede PAS-forløb (N =185;186;153;187;153).

Ser man på tværs af effektmålene, er det blot 5 % af forældrene, der ikke har oplevet en positiv udvikling på et eneste område.

Generelt peger de foreløbige erfaringer på, at forældrene oplever, at deres kompetencer er blevet forbedret, hvilket er et kardinalpunkt i forhold til at undgå evt. negative følger af de adopteredes baggrund. Den øgede forståelse hos forældrene for barnets behov er afgørende for at etablere god tilknytning mellem forældre og børn.

Erfaringerne fra familiekonsulenterne peger på, at det, at barnet er blevet bedre til at vise behov, og forældrene er blevet bedre til at forstå barnets behov, er et helt afgørende element for den fremtidige harmoniske udvikling og trivsel for både forældre og barn. Dette er også medvirkende til, at forældrene føler, at de som følge af rådgivningen er blevet bedre til at håndtere konflikter med barnet og selv føler sig mindre kede af det og magtesløse.

Overordnet set peger konklusionerne derfor på, at PAS-rådgivningen i høj grad understøtter positive udviklingsforløb i familierne, hvilket på langt sigt vil gavne den adopteredes livsforløb og understøtte familierne og forældrenes liv.

Resultaterne peger dog også på, at mange af forældrene i udgangspunktet ikke vurderer deres problemer som værende meget alvorlige. Gennemsnittet i vurderingerne på de fleste områder er således tættest på, at forældrene allerede inden rådgivningen i høj grad føler sig kompetente. Det skal dog understreges, at der er tale om forældrenes egen vurdering, efter at de har gennemgået et rådgivningsforløb, og at 95 % af forældrene oplever en positiv udvikling som følge af rådgivningen på mindst ét af de adspurgte punkter. Endvidere peger data på, at en mindre gruppe oplever markante forbedringer på de forskellige indsatsområder.

1.5 Hvordan virker rådgivningen?

Som illustreret i ovenstående afsnit peger de foreløbige resultater på meget positive tilbagemeldinger fra forældrene i spørgeskemaundersøgelsen. I interviews med forældre og rådgivere gives en række eksempler på, hvorfor rådgivningen ser ud til at virke.

Familiekonsulenterne understreger, at de familier, der henvender sig i forbindelse med det gratis rådgivningstilbud, ofte kommer, når deres problemer er på et tidligt stadium, sammenlignet med, hvornår familieconsulenterne i øvrigt får henvendelser fra familier med problemer. Det lader således til, at projektet i højere grad end private tilbud benyttes som en forebyggende foranstaltning. At forældrene henvender sig tidligt efter hjemtagelsen er med til at skabe gunstige forudsætninger for et vellykket rådgivningsforløb. En konsulent fortæller, at mange forældre, der kommer kort tid efter hjemtagelsen, typisk kommer med en åbenhed, der gør dem mere følelsesmæssigt tilgængelige. Forældre, der kommer meget senere, kan

have alvorlige problematikker, eksempelvis svære affektreaktioner, børn, der slår og bider og lignende.

Familiekonsulenterne påpeger endvidere, at en øget forståelse for betydningen af barnets baggrund og en øget empati og sensitivitet for barnet er afgørende skridt til at styrke barnets tilknytning til forældrene og gøre det bedre i stand til at vise sine behov. Denne positive udvikling medfører en øget trivsel og selvværd hos barnet og en styrket forælderrolle, hvilket på sigt understøtter helstøbte og velfungerende børn og familier.

En konsulent forklarede det således:

"Rådgivningen skal gøre forældrene trygge ved at se på barnets historie forud for adoptionen, og derved gøre dem i stand til at forstå barnet i dag i relation til barnets historie. Dette er vigtigt, da mange forældre har svært ved at forstå barnets reaktionsmønstre eller forstår dem 'forkert'. Fx et barn, der ikke vil sove. Forældrenes forståelse er, at barnet vil 'styre' familien. Jeg prøver at få forældrene til at se det på en anden måde: Fx, at barnet er bange for at falde i søvn og vågne til en forandret verden." (Konsulent, maj 2009).

Konsulenternes metoder baserer sig på psykologisk rådgivning og en fagspecialisering på adoptionsområdet. Konsulenterne arbejder familieorienteret og sætter forældrene ind i de særlige forhold, der gør sig gældende for adopterede. De lytter og spejler endvidere forældrenes fortællinger for at bygge bro mellem barnets fortid og nutid. Et eksempel på arbejdsmetoderne ses i nedenstående citat.

"I stedet for at skælde barnet ud, skal man prøve at spejle barnets følelser. Forældrene får bedre bevidsthed om at være regulerende selv, eksempelvis at holde sin vrede for sig selv. Så kan barnet lære dette ved at se på forældrene. Forældrene skal lære at spejle barnet. Man skal være den, der regulerer barnets vrede, det barnet spejler sig i. Jo mere barnet spejler sig i disse reaktioner, jo mere lærer det at regulere sig selv og ikke tolke et nej som en afvisning." (Konsulent, maj 2009).

Forældrene forklarer, at rådgivning virkelig hjælper dem til nye erkendelser og en øget forståelse og empati for deres børn. Nedenstående citater eksemplificerer denne erkendelse:

"Ja, jeg vidste da ikke, at min yngste skulle have lov til at spise seks æg om dagen som et udtryk for kærlighed. Hvordan skal man vide, at man ikke må opdrage på dem de første tre måneder?" (Kvindelig deltager, maj 2009).

"Det kom bag på os, når konsulenten sagde, at vores barn var meget sårbart. Konsulenten åbnede vores øjne for nogle sider af ham, som måske ikke var så tydelige. Konsulenten kom med konkrete råd til, hvordan vi skulle håndtere denne sensitivitet. Jeg har læst mange bøger, men jeg er jo ikke psykolog." (Kvindelig deltager, maj 2009).

Den øgede viden og erkendelse medfører en følelse af større sikkerhed hos forældrene:

"Vi fik en større selvtillid af at forstå, hvorfor han gør, som han gør. Det giver os sikkerhed i den måde, vi reagerer på. Vi har lært, at han har brug for at få alting at vide på forhånd, og det prøver vi at fortælle ham." (Mandlig deltager, maj 2009).

Samlet set peger det kvalitative data på, at forældrene gennem den adoptionsspecifikke rådgivning og sparring har opnået en øget viden, intuition og erkendelse, der er med til at styrke både adoptivbørnenes udvikling og familien samlet set.